

Oponentský posudek bakalářské práce Martiny Vostalové Makaton

Předložená bakalářská práce se věnuje tématu velmi zajímavému (alespoň pro člověka, který se k ní nemůže vyjádřit z pozice odborníka na znakový jazyk ani speciálního pedagoga, ale pouze z pozice lingvisty). Navíc jde o takové téma, o jehož společenské užitečnosti a potřebnosti jistě není sporu. Zabývá se charakteristikou tzv. alternativní a augmentativní komunikace, tedy způsobů komunikace určených pro lidi s typy postižení, které běžnou komunikaci vylučují (autismus, těžké formy kombinovaných postižení omezující artikulaci apod.); jádrem práce je podrobné pojednání o souboru manuálních znaků Makaton včetně jeho využití v praxi.

Autorka se nejprve věnuje problematice alternativní a augmentativní komunikace a jejím metodám vůbec; v tomto kontextu pak představuje komunikační systém Makaton. Představení je to komplexní a mnohostranné, od historie jeho vzniku ve Velké Británii a vytvoření české verze Makatonu a její rozšiřování v rámci kurzů Speciálně pedagogického centra přes charakteristiku slovníku a výklad o způsobu používání znaků až po metody jejich výuky; to vše na základě vlastní autorčiny zkušenosti (účast na kurzech Makatonu, studium množství materiálů, rozhovory s autorkou českých znaků Makatonu). Dovídáme se, že nejde o systém, ale o soubor cca 450 znaků, které mají pokrývat klíčové pojmy běžného života. V této souvislosti je pozoruhodné, že český slovník Makatonu dosud není veřejně k dispozici. Ráda bych se zeptala, zda jsem zásadní informaci o výběru znaků pochopila správně: britští autoři Makatonu sestavili závazný seznam klíčových pojmů, který má být v každé jazykové oblasti víceméně převzat a doplněn třeba u nás českou verzí znaků? Schvalování českých znaků vytvořených Lucií Laudovou proběhlo pouze v Británii a nikdo z České republiky se k české verzi Makatonu nevyjadřoval? (Překvapuje mě, že znaky vytvořila a uvádí do praxe pouze jedna osoba, speciální pedagožka, zřejmě bez konzultací s odborníky jiných disciplín – je-li tomu tedy opravdu tak. Autorka poněkud nejasně mluví ještě o jakémsi manželském páru, který „paní Laudové se znaky pomáhal“, celkově působí konstituce českého Makatonu poněkud neprofesionálně.) Dále z práce neplyne, proč se u nás nevěnuje pozornost také grafickým znakům Makatonu.

V další, výzkumné části, která je nejrozsáhlejší (s. 39 – 118), bakalářandka využívá svých kompetencí týkajících se teoretické i praktické znalosti českého znakového jazyka na jedné a systému Makaton na druhé straně a porovnává jednotlivé znaky co do jejich rozdílů a shod; zjišťuje, v kterých parametrech se liší, a podává k tomu podrobnou dokumentaci. Jde tu vlastně o komparační slovník; u každého slova jsou uvedeny fotografie a verbální popisy znaků Makatonu a ČZJ a popis příslušné strategie zjednodušení. V závěru jsou pak výsledky zobecněny. (Protože Makaton je určen primárně nikoli pro neslyšící, ale např. pro autisty nebo lidi s těžkými kombinovanými postiženími, a má nikoli suplovat, ale doplňovat mluvenou řeč, vyznačují se jeho znaky oproti znakovému jazyku mnohem větší ikoničností (a průhledností) a také jednoduššími pohyby (proveditelnými např. i osobami s fyzickým hendikepem). V praxi se pak ukazuje (jak plyne z autorčiných sond), že je možné je podle potřeby zjednodušovat ještě více a že se tak v konkrétních případech zpravidla i děje.

Právě poslední část práce je věnována zprávě o autorčině praktickém výzkumu: prostřednictvím pěti kazuistik přináší svědectví o tom, jak znaky Makatonu fungují v komunikační praxi, ale nejen to; z kazuistik i závěrů plynoucích z řízených rozhovorů se dovídáme o způsobu komunikace jednotlivých dětí v rodině i ve škole, o tom, jak lze různé komunikační metody přizpůsobit individuální situaci, a seznamujeme se tak s celou problematikou na pozadí širokého kontextu celého jejich života.

Práce je přehledně a logicky strukturována, v jednotlivých částech přesně odpovídá zadání. Je patrné, že autorka je založena spíše prakticky; pokouší se sice o odborný styl, ale mnohdy se jí nedaří této snaze zcela dostát; zejména v pojednání o praktickém výzkumu a

v kazuistikách se objevují emocionální nebo ne plně spisovná vyjádření, jako např. „paní učitelky dítě ... mlátily přes ruce“, „maminky“, „Martínek“, „viděla jsem, jak si Hanička se svým bráškou hraje“ apod. Občas se v práci vyskytují poněkud zmatené nebo neobratné formulace, např.: „Hlavní myšlenkou užívání komunikačního systému Makaton je, aby podpořil komunikační rozvoj u dětí ...“ (s. 26), „pro zvířata se často užívají znaky, které jsou pro dané zvíře typické“ (s. 25), drobnější jazykové nedostatky („Mnoha set tisícům dětí a dospělých ... výrazně pomohl...“ (s. 26), „**Haničky** prarodiče pouze mluví“ (s. 130). Občas se objeví interpunkční nedostatky, ani těch však není příliš mnoho.

Text je pečlivě realizován co do grafického zpracování, obsahuje četné přílohy, jistě byl stran grafické realizace mnohde náročný.

Z práce je zřejmé, že pro bakalářskou práci nebyla jen nutným splněním zadaného úkolu a že jí věnovala velké množství času a energie. (Písemná podoba bakalářské práce je jen špičkou velkého ledovce.) Myslím, že podstatných částí textu by se dalo využít jako podkladu pro praktickou příručku určenou rodičům a vůbec lidem či organizacím pečujícím o ty, jimž postižení zabraňuje běžně komunikovat. Kladu laickou otázkou, zda by zpracování znaků pro teoretický výzkum nemohlo být podkladem pro slovník českého Makatonu (či alespoň pro jeho první verzi). Dále se chci zeptat, zda se autorka hodlá věnovat Makatonu i nadále a v jakém směru. Třetí otázkou je konečně, zda se autorka dívá na některé aspekty Makatonu, zejm. jeho české podoby, v nějakém ohledu kriticky a jak vůbec vidí jeho možnosti využití v budoucnosti.

V závěru je možné konstatovat, že předložená práce splňuje požadavky kladené na práci bakalářskou a může být doporučena k obhajobě.

Navrhovaná klasifikace: výborně

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.
Ústav českého jazyka a teorie komunikace
FF UK Praha

V Praze 1. 2. 2011